

Utlåtande om grönbok om bioberedskap

Sammanfattning

I utlåtandet redovisar utskottet för riksdagen resultatet av sin granskning enligt 10 kap. 4 § riksdagsordningen av Europeiska kommissionens grönbok om bioberedskap, KOM(2007) 399 slutlig.

Grönboken om bioberedskap publicerades av kommissionen den 11 juli 2007. Grönboken syftar till att uppmåna till debatt och till att inleda ett samråd på europeisk nivå om hur biologiska risker ska minskas samt hur beredskapen för sådana risker ska stärkas. Alla potentiella risker kopplade till olyckor, avsiktlig spridning av sjukdomsagenser eller naturligt förekommande sjukdomar omfattas. Samrådet kring grönboken kan komma att medföra konkreta åtgärder under 2008.

Utskottet ställer sig positivt till att kommissionen uppmanar till debatt om hur man kan minska biologiska risker och stärka beredskapen och insatserna mot sådana risker.

Utskottet understryker vikten av att det tillkommer en utvärdering av existerande strukturer och en identifiering av eventuella brister.

Innehållsförteckning

Sammanfattning	1
Utskottets förslag till riksdagsbeslut	3
Redogörelse för ärendet	4
Ärendet och dess beredning	4
Grönboken	4
Utskottets granskning	7
<i>Bilaga</i>	
Förteckning över behandlade förslag	9

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

EG-kommissionens grönbok om bioberedskap

Riksdagen lägger utlåtande 2007/08:FöU2 till handlingarna.

Utskottet föreslår att ärendet avgörs efter endast en bordläggning.

Stockholm den 2 oktober 2007

På försvarsutskottets vägnar

Anders Karlsson

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Anders Karlsson (s), Rolf Gunnarsson (m), Peter Jonsson (s), Nils Oskar Nilsson (m), Staffan Danielsson (c), Allan Widman (fp), Mats Berglind (s), Isabella Jernbeck (m), Else-Marie Lindgren (kd), Rolf K Nilsson (m), Gunilla Wahlén (v), Inger Jarl Beck (s), Rosita Runegrund (kd), Peter Rådberg (mp), Patrik Forslund (m), Peter Jeppsson (s) och Kerstin Engle (s).

Redogörelse för ärendet

Ärendet och dess beredning

I utlåtandet redovisar utskottet för riksdagen resultatet av sin granskning enligt 10 kap. 4 § riksdagsordningen av Europeiska kommissionens grönbok om bioberedskap, KOM(2007) 399 slutlig.

En grönbok är ingen rättsakt utan en viljeyttring från kommissionen. Den verksamhet som beskrivs i grönboken skulle i Sverige dock kunna omfattas av ett tiotal olika lagar.

I grönboken föreslås ett antal verktyg som kan stärka beredskapen. De eventuella förslagen till nya regelverk ska ske i enlighet med subsidiaritetsprincipen (artikel 5 i EG-fördraget).

Kommissionen har uppmanat berörda parter att senast den 1 oktober 2007 inkomma med synpunkter på ett antal frågor som har identifierats i grönboken.

Svar från både den offentliga och den privata sektorn kommer att offentliggöras på kommissionens webbplats, om inte de som svarar uttryckligen anger att de vill att viss information eller hela svaret ska vara konfidentiellt. Därefter kommer kommissionen att utvärdera existerande strukturer och identifiera eventuella brister för att sedan föreslå eventuella åtgärder i enlighet med subsidiaritetsprincipen i artikel 5 i EG-fördraget.

Det portugisiska ordförandeskapet har aviserat att man avser ta fram slutsatser vid rådet för rättsliga och inrikes frågor (RIF-rådet) i november.

Företrädare för Regeringskansliet (Försvarsdepartementet, Jordbruksdepartementet och Socialdepartementet) har vid utskottets sammanträde den 20 september 2007 lämnat information om grönboken. Regeringskansliet överlämnade samma dag en faktagrönmemoria i ärendet (2007/08:FPM1), i vilken regeringens preliminära ståndpunkt redovisas.

Grönboken

Mål och bakgrund

Syftet med grönboken är enligt kommissionen att uppmana till debatt och inleda ett samråd på europeisk nivå om hur man kan minska biologiska risker och stärka beredskapen och insatserna mot sådana risker (bioberedskap).

Samrådet kan komma att leda till att konkreta åtgärder vidtas under 2008 inom ramen för gemenskapens och unionens behörighet. På vissa områden kan dessa konkreta åtgärder behöva läggas fram och utarbetas separat, enligt gällande beslutsförfaranden och efter eventuella konsekvensanalyser. För att förbättra EU:s kapacitet att förebygga, reagera mot och återhämta sig från en biologisk incident eller uppsåtlig brottslig verksam-

het måste man rådgöra med alla berörda aktörer i medlemsstaterna och på EU-nivå, så att åtgärder på olika politikområden blir samstämmiga. Exempel på sådana aktörer är nationella myndigheter som ansvarar för riskförebyggande åtgärder och ingripanden, folkhälsa (dvs. människors, djurs eller växters hälsa), tullfrågor, räddningstjänst och brottsbekämpning samt försvarsmakten, bioindustrin, den epidemiologiska sektorn och hälsosektorn, akademiska institutioner och biologiska forskningsinstitut. Kommissionen har uttalat att den behöver återkoppling från berörda aktörer om de olika strategier och förväntade resultat som presenteras i grönboken för att kunna utvärdera de mekanismer och ramar som redan finns och hur de genomförs och för att kunna identifiera eventuella brister och därefter föreslå eventuella specifika åtgärder i enlighet med subsidiaritetsprincipen i artikel 5 i EG-fördraget. Berörda aktörer uppmanas att ta ställning till var det finns luckor och brister och vad som kan förbättras ytterligare.

EU-medborgarna anser, enligt grönboken, att terrorism är en av de största utmaningarna för EU i dag. Attackerna i Madrid, London, New York och på andra ställen i världen visar tydligt att terrorism är ett hot mot alla stater och folk. Terrorister attackerar vår säkerhet, värderingarna i våra demokratiska samhällen och våra medborgares grundläggande rättigheter och friheter. Det finns risk för att terrorister kommer att ta till icke-konventionella metoder som biologiska vapen och material. Vissa sådana material har kapacitet att infektera tusentals människor, förorena jord, byggnader och transportmedel, förstöra jordbruk och infektera djurpopulationer och påverka livsmedel och föder i alla led av livsmedelskedjan.

Risken för att en "bioterroristattack" ska inträffa har statistiskt sett varit låg, men en sådan attack skulle kunna få förödande konsekvenser. Om dödliga patogener skulle införas avsiktligt till EU eller om en naturligt förekommande sjukdom skulle bryta ut eller föras in från ett tredjeländ, skulle det kunna påverka flera medlemsstater samtidigt och spridas över gränserna med betydande ekonomiska och sociala följder. Det råder inga tvivel om att nyttan av den vetenskapliga utvecklingen på vissa områden kan uppväga eventuell oro för säkerheten, men med den globala utvecklingen av biovetenskaper och bioteknik skulle viss kunskap och teknik med dubbla användningsområden kunna bli tillgänglig för kriminella politiska grupper och terrorister och ge sådana grupper möjlighet att utföra skadliga biologiska attacker. Parallellt utgör naturligt förekommande sjukdomar, laboratorieolyckor och andra oavsiktliga spridanden av sjukdomsagenser och patogener också ett hot som kan skada våra samhällen och ekonomier.

En omfattande lagstiftningsram har införts inom många relevanta sektorer (t.ex. inom livsmedelsindustrin och i fråga om säkerhet på arbetsplatser) för att garantera en adekvat säkerhetsnivå. På vissa områden har genomförandet av säkerhetsåtgärder dock varit bristfälligt, och det finns

fortfarande säkerhetsbrister som medför risker. Europa kan inte vänta tills olyckor med allvarliga konsekvenser redan har hänt eller bristerna i säkerheten redan har utnyttjats av terrorister.

Närmare om förslagen i grönboken

Grönboken innehåller en översikt över relevant EU-politik, ger olika handlingsalternativ och förväntade resultat av det fortsatta arbetet samt tar upp förebyggande och skydd, utvecklande av riskanalyskapacitet, säkerhetsfrågor i samband med forskning, yrkesetiska regler, förbättrad övervakningskapacitet samt insatser och återhämtning.

Grönboken pekar på att verktyg såsom inbördes utvärderingar (peer evaluations), informationskampanjer och finansiella stödprogram är att föredra framför ny lagstiftning, då det i många fall redan finns en omfattande lagstiftning på EU-nivå eller på nationell nivå.

Vikten av en säkerhetsdialog mellan den privata sektorn och den offentliga sektorn betonas.

Möjliga exempel för att stärka EU:s beredskap på området biologiska risker är bl.a. rekommendationer avseende biosäkerhet och bioskydd för forskning, kunskapsuppbyggnad gällande yrkesetiska regler för biovetenskapliga forskare och framtagandet av minimistandarder för biologiska laboratorier och läkemedelsindustrin. Andra exempel är identifiering och förteckning av riskfyllda biologiska agenser och patogener, utveckling av en analyskapacitet på EU-nivå för biologiska risker, förbättrad övervakning på folk- och djurhälsoområdet, ett ökat samarbete mellan olika myndigheter som verkar inom området biologiska risker samt en privat-offentlig modell för medicinska motåtgärder som saknar en naturlig marknad i Europa.

En genomgående inställning i grönboken är att forskning har ett stort värde och nytta för samhället.

För att genomföra de rekommendationer som följer av samrådet kring grönboken föreslås inrättandet av ett europeiskt biologiskt nätverk (EBN), som ska samla den europeiska expertisen inom bioberedskap och agera rådgivare på området. EBN ska ge rekommendationer om riktlinjer och etniska regler samt främja och stödja utvecklingen av biologiska standarder på EU-nivå. Därefter föreslås nationella myndigheter driva och samordna utvecklingen och genomförandet i den egna medlemsstaten.

Utskottets granskning

Faktapromemorian

Regeringen välkomnar en debatt om bioberedskap och anser att det är viktigt att strategiska frågor rörande bioberedskap diskuteras på EU-nivån. Det finns behov av ett förbättrat sektorsövergripande samarbete både nationellt och på EU-nivå. Regeringen anser att subsidiaritetsprincipen (artikel 5 i EG-fördraget) tydligare bör betonas i förslagen om samarbete i grönboken.

Grönboken ger enligt regeringen en alltför ytlig bild av existerande strukturer och hur dessa fungerar i dagsläget. Regeringen efterlyser ett mer utförligt resonemang om de hot och risker som skulle motivera ett förstärkt europeiskt bioberedskapssamarbete. Grönbokens räckvidd är något oklar.

Regeringen vill understryka behovet av kompletteringar och rättelser gällande beskrivningen av ansvar och roller för olika EU-organ och andra berörda aktörer.

En analys, med användning av befintliga strukturer, av medlemsstaternas bioberedskap är viktig för att kunna identifiera eventuella brister. Det kan också finnas anledning att på ett tydligare sätt informera om och på alla nivåer tillämpa det regelverk som finns. Ingen sådan analys är gjord och det är enligt regeringen svårt att bedöma om ny lagstiftning behövs.

Innan nya nätverk initieras, såsom det föreslagna europeiskt biologiskt nätverk (EBN), måste det enligt regeringen stå klart hur befintliga organ och nätverk används. Detta för att inte nya strukturer skapas som innebär dubbelarbete.

En genomgående inställning i grönboken är att forskning har ett stort värde och nytta för samhället. Beredskapshöjande arbete i enlighet med grönbokens intentioner måste dock enligt regeringens mening ske på ett sådant sätt att forskningens frihet inte äventyras.

Utskottets ställningstagande

Utskottet är, liksom regeringen, positivt till att en debatt initieras och anser att det är viktigt att strategiska frågor rörande bioberedskap förs upp på EU-nivån. Det sektorsövergripande samarbetet både nationellt och på EU-nivå bör kunna förbättras.

Utskottet erinrar om att riksdagen under förra riksmötet har uttalat att internationellt samarbete är nödvändigt för att förhindra global spridning av smittsamma sjukdomar (socialutskottets betänkande 2006/07:SoU3).

Utskottet anser, i likhet med regeringen, att *subsidiaritetsprincipen* (artikel 5 i EG-fördraget) tydligare bör betonas i förslagen om samarbete i grönboken. Enligt utskottets mening är det t.ex. inte önskvärt med kontrollorgan på EU-nivå.

Grönboken ger enligt utskottets mening en alltför ytlig bild av existerande strukturer och hur dessa fungerar. En kartläggning av befintliga system och strukturer på EU-nivå bör därför göras för att undvika att dubbleringar av arbetet sker. Utskottet anser inte att det i grönboken framgår att tillräckliga analyser gjorts. Beskrivningen av ansvar och roller för olika EU-organ och andra berörda aktörer bör förbättras.

Hotbildsanalysen, i synnerhet de antagonistiska hoten, är för svagt utvecklad. Utskottet efterlyser därför ett mer utförligt resonemang av de hot och risker som skulle motivera ett förstärkt europeiskt bioberedskapsamarbete. Utskottet håller med regeringen om att grönbokens räckvidd är otydlig, vilket skulle kunna leda till avgränsningsproblematik.

En analys av medlemsstaternas nuvarande bioberedskap är viktig för att kunna identifiera eventuella brister. Det kan också finnas anledning att på ett tydligare sätt informera om och på alla nivåer tillämpa det regelverk som finns. Ingen sådan analys är gjord, och det är därför svårt att bedöma om ny lagstiftning på området behövs. I grönboken föreslås ett antal verktyg som kan stärka beredskapen och som är att föredra framför ny lagstiftning.

Regeringen har i sitt preliminära ställningstagande påtalat att det innan nya nätverk initieras, såsom det föreslagna europeiskt biologiskt nätverk (EBN), måste stå klart hur redan befintliga organ och nätverk används. Detta för att inte nya strukturer skapas som innebär dubbelarbete. Utskottet delar denna uppfattning.

Utskottet välkomnar debatten och vill betona vikten av att problemställningarna och hotbilderna medvetandegörs för alla aktörer både nationellt och internationellt. Att gjorda erfarenheter tillvaratas och sprids är vidare oerhört viktigt för en fungerande krishantering, likaså att övningsverksamhet och utbildning prioriteras.

Bioberedskapen bör enligt utskottets mening ses som en del i ett större krishanteringssammanhang och vara ett led i att öka EU:s civila beredskap. Många kända faktorer bör tas hänsyn till och nya tillkommer, varav klimatförändringar och genteknikens utveckling är två exempel på företeelser som förändrar förutsättningarna för bl.a. smittspridning. Dessa bör uppmärksammas i det fortsatta arbetet.

BILAGA

Förteckning över behandlade förslag

Kommissionens grönbok om bioberedskap, KOM(2007)399 slutlig